

waarschijnlijk ook wat hebben opgeleverd. Deze schaduwkanten zijn tegelijkertijd ook wens: *Tussen salon en souterrain* smaakt naar meer.

Jacques Dane

V. Laureys, M. van den Wijngaert, L. François, e. a., *De geschiedenis van de Belgische senaat, 1831-1995* (Tielt: Lannoo, 1999, xxii + 470 blz., ISBN 90 209 3682 40).

Tot 1993 behoorde België tot de weinige landen die aan een integraal tweekamerstelsel vasthielden. Weliswaar verschilden de twee federale parlementaire assemblees op het vlak van verkiesbaarheidsvoorwaarden en samenstelling, maar hun electoraat én hun bevoegdheden waren, in theorie althans, identiek. De vierde fase van de staatshervorming heeft aan deze toestand een einde gemaakt: de kamer van volksvertegenwoordigers kreeg expliciet de voorrang bij de wetgevende werkzaamheden, terwijl de legislatieve bevoegdheid van de senaat werd beperkt tot de herziening van de grondwet, de bijzondere wetten in verband met de staatsstructuur en het ratificeren van internationale verdragen. Daarnaast kreeg de Hoge Vergadering een reflectiebevoegdheid, een evocatierecht én de expliciete taak de gemeenschappen van het land te vertegenwoordigen. Indien een voorgestelde grondwetswijziging tijdens de huidige legislatuur wordt goedgekeurd, dan zal de metamorfose van de senaat vanaf de eerstvolgende parlementaire verkiezingen nog radicaler vormen aannemen. Hij zal dan niet langer rechtstreeks worden verkozen, maar paritair worden samengesteld uit afgevaardigden van de gewesten en de gemeenschappen. Zijn voornaamste taak zal erin bestaan als ontmoetingsplaats tussen de 'gedefedereerde entiteiten' van België te fungeren.

Dankzij deze grondige functiewijziging lijkt de senaat te zijn verlost van het 'syndroom van de overbodigheid' dat hem gedurende zowat 160 jaar heeft achtervolgd en dat in het zelfbeeld van de senatoren een merkwaardig samengaan van minder- en meerderwaardigheidsgevoelens heeft veroorzaakt. De minderwaardigheidsgevoelens werden gevoed door de evidente vaststelling dat de eigenlijke draaischijf van het parlementaire leven de kamer van volksvertegenwoordigers was. Daartegenover stond — in de ogen van vele senatoren althans — dat binnen de senaat een waardiger vorm van politiek werd bedreven, een politiek die niet door de politieke passies of door de machtsstrijd tussen de partijen, maar door het bezadigde en rationele debat over het algemeen belang werd beheerst.

Niet zonder reden kan de senaat zich er dan ook op beroemen trouw te zijn gebleven aan zijn oorspronkelijke roeping. Die roeping bestond er vanaf het begin uit een matigende kracht te zijn die ervoor diende te zorgen dat de onvermijdelijke democratisering van het politieke bestel met respect voor de bestaande maatschappelijke verhoudingen zou verlopen. Voor het Nationaal Congres van 1830-1831 moest daaronder vooral worden verstaan dat de belangen van de kleine, maar machtige groep landeigenaars niet al te zeer zou lijden onder de invoering van een representatief regime. Hoewel de grondwetsherzieningen van 1893 en 1921 de senaat geleidelijk van dit aristocratische profiel ontdeden, werd ook toen vastgehouden aan de matigende functie van de instelling. Die matigende functie diende de senaat echter niet langer aan de sociale verhevenheid, maar aan de bekwaamheid van zijn leden te ontleen. De nieuwe verkiesbaarheidsvoorwaarden die in 1921 voor de senaat — ter vervanging van de verkiesbaarheidscijns — in het leven werden geroepen, waren dan ook alle op politieke elitevorming gericht. Ook de in het vooruitzicht gestelde pariteit tussen de taalgemeenschappen kan worden gelezen als een zoveelste poging van de senaat om zich te verheffen boven de

conflicten waartoe een louter cijfermatige interpretatie van het begrip 'democratie' kan leiden. Terwijl de gemeenschappen in de kamer van volksvertegenwoordigers in een bijna ononderbroken twist om de verdeling van schaarse goederen zijn geraakt, worden zij in de senaat geacht evenwaardige gesprekspartners te zijn.

Met dat alles is de senaat tot vandaag een restant gebleven van het oorspronkelijke, liberale ideaal van de 'parlementaire politiek', dat de nadruk legde op de autonomie van de vertegenwoordiger tegenover zijn kiezers. In een politieke context die het overbruggen van de kloof tussen de burger en de politiek steeds hoger op de agenda heeft geplaatst, kan uitgerekend dit ideaal van distantie logischerwijs op weinig erkenning rekenen. Het lijkt vooral dit gevoel van miskennis te zijn geweest dat de Belgische senaat er, eerder dan de kamer van volksvertegenwoordigers, toe heeft aangezet zijn eigen geschiedenis te laten schrijven. Het resultaat van dat initiatief, een boek dat door zijn prestigieuze vormgeving het verheven karakter van de beschreven instelling lijkt te willen bevestigen, is dan ook doordrongen van een voordurende drang om de bestaansredenen van de senaat te rechtvaardigen. Weliswaar geven de auteurs grif toe dat de senaat met name in de negentiende eeuw nauwelijks enige politieke activiteit van betekenis aan de dag legde en dat de politieke bedrijvigheid van deze vergadering ook in de twintigste eeuw die van de kamer nooit kon evenaren — tegenover dit kwantitatieve tekort benadrukken de auteurs echter steevast de kwalitatieve meerwaarde van het wetgevend werk van de senaat. Vooral tonen zij zich erom bekommerd het vooroordeel te ontcrachten als zou de matigende werking van de senaat ook een inherent conservatisme hebben geïmpliceerd. Zowel op het vlak van de 'wetgevende techniek' als inhoudelijk blijkt de senaat immers een pionier te zijn geweest. Zo werkte hij al veel vroeger dan de kamer met een systeem van gespecialiseerde vaste commissies en gaf hij belangrijke impulsen tot de recente, relatief progressieve wetgeving in verband met een aantal ethische kwesties.

De fixatie op de vraag naar het belang van de senaat lijkt meteen de belangrijkste zwakte van dit boek. Vooral in de bijdragen van Luc François (over de periode 1831-1893) en Mark van den Wijngaert (over de periode 1970-1995) wordt de senaat op de politieke weegschaal gelegd door (al te) meticulous zijn inbreng in een aantal relatief willekeurig gekozen dossiers na te gaan. Om de reële impact van de senaat te beoordelen is een dergelijke aanpak onbevredigend, aangezien de andere actoren van het politieke besluitvormingsproces bijna per definitie onderbelicht blijven. Tegelijk echter leidt deze zoektocht naar historische adelbrieven voor de senaat van de toekomst er paradoxaal genoeg toe dat ook de senaat zelf in dit lijvige boek nauwelijks uit de verf komt. Slechts in de bijdrage van Manu Gerard over de periode 1918-1970 wordt een succesvolle poging ondernomen om een biografisch portret van de senaat te schrijven. Daarin besteedt de auteur ruimschoots — en gewapend met heel wat statistisch materiaal — aandacht aan al die factoren die een politieke assemblee als de senaat hebben gemaakt tot wat zij is: de sociale samenstelling, de concrete werking, de machtsverhoudingen, het stemgedrag, de zelfregulerende mechanismen. Het is te betreuren dat dezelfde vragen in de andere bijdragen niet of slechts zijdelings zijn gesteld.

Marnix Beyen

P. Hagen, *Journalisten in Nederland. Een persgeschiedenis in portretten 1850-2000* (Amsterdam, Antwerpen: De Arbeiderspers, 2002, 600 blz., €36,30, ISBN 90 295 2222 4).

De carrière van Piet Hagen is verweven met het krantenbedrijf. Hij was journalist bij *Trouw* en